

TÜRKİYE'DE ÖZEL EĞİTİM ALANINDA YAPILAN ERKEN OKURYAZARLIK ARAŞTIRMALARININ İNCELENMESİ

Elif Cansel YIKMIŞ¹

Fidan ÖZBEY GÖKÇE²

Öz

Bu araştırma Türkiye’de özel eğitim alanında yapılan erken okuryazarlık araştırmalarının çeşitli değişkenler açısından gözden geçirildiği bir derleme çalışmasıdır. Araştırmanın modeli nitel araştırma desenlerinden doküman analizidir. Bu araştırmaya 2003-2023 yılları arasında erken okuryazarlığa yönelik Türkiye’de yapılmış çalışmalar dahil edilmiştir. Çalışmalar, araştırmanın yayınlandığı yıl, tür, araştırma yöntemi, katılımcıların özellikleri (engel türü, yaş, ebeveyn-çocuk ya da öğretmen), müdahale yöntemleri, veriler, geçerlik-güvenirlilik çalışmaları ve etik önlemler kategorilerine ayrılarak incelenmiştir. Araştırma kapsamına dahil edilen çalışmalara erişim sürecinde öncelikle elektronik veri kaynakları taranmış ve bu taramalar sonucunda dahil etme ölçütleri göz önünde bulundurularak 20’si makale 8’i tez olmak üzere toplam 28 çalışma incelenmiştir. Erken okuryazarlığa yönelik araştırmaların en fazla 2022’de yayımlandığı görülmektedir, araştırma yöntemi olarak en çok nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır ve araştırmalarda kullanılan müdahale yöntemlerine ilişkin çeşitli yöntemlere başvurulduğu görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Erken okuryazarlık, özel eğitim, okuma yazmaya hazırlık

Abstract

This study is a review examining research on early literacy conducted in the field of special education in Turkey from various perspectives. The research model is document analysis, a qualitative research design. The study includes research conducted in Turkey on early literacy from 2003 to 2023. The studies were analyzed according to categories such as the year of publication, type, research method, participant characteristics (type of disability, age, parent-child or teacher relationship), intervention methods, data, validity and reliability studies, and ethical measures. In the process of accessing the studies included in the scope of the research, electronic data sources were primarily searched, resulting in the review of a total of 28 studies—20 articles and 8 theses—selected according to the inclusion criteria. The studies investigating early literacy were most frequently published in 2022. The most commonly used research method was quantitative research, and various approaches were observed in the intervention methods used in the studies.

Keywords: Early literacy, special education, preparation for reading and writing

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Düzce Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü, ORCID: 0000-0002-8081-6258

² Dr. Öğr. Üyesi, Düzce Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü, ORCID: 0000-0001-6600-3931

Giriş

Özel eğitim, özel gereksinimli çocuklar için farklı eğitim hizmetlerini kapsamaktadır. Bu eğitim hizmetleri sürecinde çocuklara yaşam boyu gerekli olacak çeşitli kavram ve beceriler kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu beceriler toplumsal yaşam, öz bakım, sosyal beceriler, iş- meslek becerileri, ev yönetme, kendini yönetme ve işlevsel akademik beceriler gibi örneklendirilir (Cavkaytar, 1999). İşlevsel akademik becerileri açacak olursak bu kategoride okuma, yazma ve matematik becerileri yer almaktadır (Yıkılmış, 2005). Ancak işlevsel okuma- yazmadaki nitelik günlük yaşamda diğer becerileri gerçekleştirilmesini doğrudan ya da dolaylı yoldan etkilemektedir. Bu çalışmada (işlevsel akademik becerilerde) okuma ve yazma üzerinde durulacaktır.

Okuma, yazılı sembollerin anlamını çözümlene sürecidir. Bu süreç, harfler ve rakamlar gibi görsel sembolleri tanıma, dil yapısını anlama, kelime anlamlarını çözme ve metin içeriğini anlamlandırma yeteneklerini içerir (Adams, 1990). Okuma, sürekli gelişen bir beceridir (Johnson, 2017). Okuma sürecinde başlangıçta sembollerin tanınmaktadır ve ilerleyen zamanla birlikte tanınan bu semboller zihinsel kavramlara ve anlamlara dönüştürülür. Anlama süreci ayrıca yorumlama ve değerlendirme basamaklarını da içerir. Böylelikle okuma karmaşık bir zihinsel süreci belirtir (Bamberger, 1990: 10). Eğitim etkinlikleri genellikle okuma, yazma, anlama, anlatma ve konuşma üzerine kuruludur (Akyol, 1997). Yazma, bilişsel, kinestetik ve algısal motor bileşenlerin bir araya gelmesiyle oluşan bir eylemdir (Engel-Yeger vd., 2009). Yazı, hayatı boyunca bireyin duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini, kaydetmelerini sağlayan en önemli ve kalıcı iletişim aracıdır (Dennis & Swinth, 2001). Okullarda öğrenme ve öğretme süreçlerinde gerçekleştirilen çalışmaların ve yapılan etkinliklerin önemli bir kısmı yazmaya dayalı yürütülmektedir (Yıldız, 2013). Zihinsel bir süreç olan yazma, sosyal süreçlerden de etkilenir. Yazılan yazılar doğrultusunda yeni fikirler ileri sürülür, dönüt alınır ve böylece iletişimsel bir olanak elde edilir (Magnifico, 2010; Moore, 2009). Bu iletişim sürecinde ortaya koyulacak yazı için birtakım değişkenler ele alınır. Konu seçimi yapılır, yazı türü, hedef kitle ve amaç belirlenir (Graham vd., 2016). Başarılı bir yazı, tüm zihinsel süreçlerin başarılı bir şekilde düzenlenmesiyle ortaya çıkar (Harris & Graham, 2013; Graham vd., 2016). Bireyler kendi çevreleri ve kültürleri sayesinde geçirdikleri yazılı ve sözlü iletişim süreçleriyle okuryazar olmaktadır (Heilman vd., 1990). Bireyin kendisine ve çevresine faydalı ve uyumlu olması, ayrıca hayatını bağımsız bir şekilde sürdürebilmesi için okuma ve yazma önemlidir. Böylelikle fiziksel ve bilişsel açıdan olgunlaşmış, ilkökul çağındaki tüm çocukların okuma yazmayı öğrenmeleri beklenmektedir. Bu öğrenme sürecinin etkililiği de çocuğun hazır bulunuşluğu ve okuma yazmaya ilişkin edindiği ön koşul bilgi ve beceri düzeyleri ile ilgilidir.

Çocuklar, okuma ve yazma çalışmalarlarıyla informal olarak aile ortamında okula başlamadan önce karşılaşmaktadırlar. Özellikle ilgili ve eğitilmiş anne-babaların çocukları genellikle okula okuma-yazmayı öğrenmiş bir şekilde başlamaktadırlar. Diğer yandan hem özel gereksinimli hem de tipik gelişim gösteren çocuklar çoğunlukla okumayla temel düzeyde anaokulunda karşılaşır ilkokulun ilk ve ilerleyen yıllarında karmaşık okuma-yazma becerileriyle yüz yüze gelmektedirler. Özellikle okul öncesi düzeyde okuma-yazma etkinlikleri, okuma-yazmaya hazırlık çalışmaları ya da diğer bir deyişle erken okuryazarlık olarak adlandırılmaktadır.

Bu bağlamda eğitim alanında son 30 yıldır karşımıza çıkan ve okuma başarısının en güçlü kılavuzlarından biri olarak görülen erken okuryazarlık, “çocukların formel okuma ve yazma öğretimi öncesinde edinmeleri gereken tüm bilgi, beceri ve tutumlar” şeklinde tanımlanmaktadır (Sulzby & Teale, 1991; Uzuner, 1997; Whitehurst & Lonigan, 1998). Erken okuryazarlığın kapsadığı alanlar sırayla sözel dil, sözcük dağarcığı, sesbilgisel farkındalık, yazı farkındalığı ve harf bilgisidir (Aarnoutse vd., 2005; Casey & Howe, 2002; Dickinson &

McCabe, 2001; Elliott & Olliff, 2008; Neuman & Dickinson, 2001; Spira vd., 2005; Whitehurst & Lonigan, 2001). Bilinenin aksine erken okuryazarlık, okuma yazmayı okul öncesi dönemde öğrenmenin aksine ilköğretim döneminde okuryazarlığa rahat ve kolay bir geçiş yapabilmek için çocuğun okul öncesi dönemde kazanması gereken ön koşul becerilerden oluşmaktadır (Ergül vd., 2016)

Bu alanda yürütülen çalışmalar incelendiğinde ülkemizde erken okuryazarlık konularına ilgi ve farkındalık artmış, konuya ilişkin araştırmalar Alanyalına kazandırılmaya başlanmış ve okul öncesi uygulamalarda da erken okuryazarlık becerilerine yer vermeye başlanmıştır. Kargın, Güldenöglü ve Ergül (2017), yaptığı çalışmada anasınıfında öğrenim gören çocuklarının erken okuryazarlık beceri profilini oluşturmuştur ve bu çalışmada yer alan çocukların sahip oldukları erken okuryazarlık becerileri Erken Okuryazarlık Testi (EROT) ile değerlendirilmiştir. Gül (2007), yaptığı çalışmada normal gelişim gösteren ve özel gereksinimli bireylerin okuryazarlık sürecinde ailenin rolünü ve aile katılımını arttırmaya yönelik yaklaşımları incelemiştir. Altınkaynak (2019), yaptığı araştırmada erken okuryazarlık becerilerinin kazandırılması sürecinde yetişkinlerin önemli rol oynadığını ve çocuklara uygun destekleme yöntemlerinin sunulmasını ve uygulamalara ilişkin çeşitli önerileri ortaya koymuştur. Bu araştırmanın amacı Türkiye’de özel eğitimde erken okuryazarlık alanında 2003-2023 yılları arasında yürütülen araştırmaların çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir.

Bu araştırma kapsamında incelenen bilimsel çalışmalarda ulaşılan sonuçlar ile alan yazındaki ilgili araştırmalara genel bir bakış açısı sunmak hedeflendiğinden araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca elde edilen veriler doğrultusunda ileri araştırmalara yönelik öneriler geliştirmek suretiyle araştırmacılara ışık tutarak bu araştırmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırma ile alan yazındaki ilgili araştırmaların eğilimleri, amaç ve sonuç örüntüleri de ortaya konularak benzer çalışmaların çok kez tekrarı yerine yeni, özgün çalışmalara yönlendirme hususunda araştırmacılara yol gösterilmesi hedeflenmektedir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma modeli nitel araştırma desenlerinden doküman analizidir. Doküman analizi, yazıya dökülmüş belgelerin tüm içeriğinin detaylı, derinlemesine ve dizgesel bir şekilde incelenmesi için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir (Wach, 2013). Doküman analizlerinde kullanılan veri kaynakları araştırmanın amacına uygun şekilde toplanan dokümanlardır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu araştırmada kullanılan dokümanlar Türkiye’de özel eğitimde erken okuryazarlık alanında yürütülen araştırmaların elektronik raporlarıdır.

Türkiye’de Alanyalında bulunan özel eğitimde erken okuryazarlık ile ilgili yürütülen çalışmaların bu araştırmaya dahil edilebilmesi için araştırmacılar tarafınsan önceden belirlenen dahil etme ölçütlerini karşılamaları gerekmektedir. Bu ölçütler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Araştırmaların 2003- 2023 yılları arasında yürütülmüş olması
- Özel eğitim alanında yapılan erken okuryazarlık ile ilgili çalışmalar olması
- Çalışmanın yüksek lisans veya doktora tezi düzeyinde olması veya hakemli bir dergide yayınlanmış makale olması
- Çalışmaların Türkiye’de gerçekleştirilmiş olması

Veri Toplama ve Analiz Süreci

Araştırma kapsamına dahile edilen çalışmalara erişim sürecinde öncelikle elektronik veri kaynakları taranmıştır. Bu kapsamda Google Akademik, Ulusal Tez Merkezi veri tabanlarından “erken okuryazarlık”, “okuma”, “okuma müdahaleleri”, “özel eğitimde erken okuryazarlık” anahtar kelimeleri ile tarama yapılmış ve bu taramalar 2003-2023 yılları aralığında sınırlı tutulmuştur. Taramalar sonucunda önceden belirlenen “dahil etme ölçütleri” göz önünde bulundurularak 5 adet yüksek lisans tezi, 2 adet doktora tezi ve 1 adet tıpta uzmanlık tezi olarak 8 tez ve 20 makale olarak toplam 28 adet çalışma incelenmiştir.

Doküman analizi, diğer veri analizi yöntemleri gibi verilerin incelenip yorumlanmasıyla anlam çıkarma ve araştırılan bu konuyla ilgili bir anlayış oluşturma sürecini gerektirir (Corbin & Strauss, 2008). Araştırmada gözden geçirilen çalışmalar belli temalar altında derlenip incelenmiştir. Bu temalar şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Araştırmaların Yürütüldüğü Yıllara Göre Dağılımı
2. Araştırma Türlerine Göre Dağılımı
3. Araştırmaların Yöntemlerine İlişkin Özellikleri
4. Araştırmalara Dahil Edilen Katılımcıların Özellikleri
5. Araştırmalarda Kullanılan Müdahale Yöntemlerine İlişkin Veriler
6. Araştırmaların Bulgularına İlişkin Veriler
7. Araştırmalarda Gerçekleştirilen Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları
8. Araştırmalarda Alınan Etik Önlemler

Bulgular

Bu araştırmada, Türkiye’de özel eğitim alanında yapılan erken okuryazarlık çalışmalarına yönelik yapılan çalışmalar; araştırmanın yayınlandığı yıl, tür, araştırma yöntemi, katılımcıların özellikleri, müdahale yöntemleri, veriler, geçerlik-güvenirlik çalışmaları ve etik önlemler kategorilerine ayrılarak incelenmiştir.

Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımları

Araştırmada incelenen çalışmaların yayınlandığı yıllar Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. *Yayınlandığı yıllar*

Yıllar	Çalışma sayısı
2003	0
2004	0
2005	0
2006	0
2007	1
2008	0
2009	1
2010	0
2011	0
2012	0
2013	0

2014	1
2015	0
2016	1
2017	1
2018	3
2019	3
2020	1
2021	2
2022	10
2023	4

Tablo 1’de görüldüğü üzere incelenen 28 çalışmanın yıllara göre dağılımı incelendiğinde en fazla çalışmanın %35,71 ile 2022’de yapıldığı; en az çalışmanın ise %3,57 yüzdelik dilimi ile 2007, 2009, 2014, 2016, 2017 ve 2020 yıllarında yapılmış olduğu görülmüştür.

Çalışmaların Türlerine Göre Dağılımları

Araştırmada incelenen çalışmaların türleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. *İncelenen çalışmaların türleri*

Türler	Sayısı
Tez	8
Makale	20
Bildiri	0

Tablo 2’de görüldüğü üzere incelenen 28 çalışmada 8 adet tez ve 20 adet makale yer almaktadır. Tezlerin 2’si doktora tezi, 5’i yüksek lisans tezi ve 1’i tıpta uzmanlık tezidir.

Çalışmaların Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımları

Araştırmada incelenen çalışmalarda kullanılan yöntemler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. *Araştırmada incelenen çalışmalarda kullanılan yöntemler*

Çalışmanın Adı	Nitel	Nicel	Eylem Araştırması	Tek Denekli	Alanyazın Taraması
Acar-Şengül, 2019		X			
Akmeşe & Küçük, 2022					X
Altun & Gülben, 2009	X				
Atlar, 2022			X		
Atlar vd., 2022a	X				
Atlar vd., 2022b			X		

Atlar & Uzuner, 2018	X		
Derin & Yeşilyurt, 2022		X	
Düzen & Dinçer, 2021		X	
Erfidan, 2022		X	
Ergin vd., 2023	X	X	
Ergül vd., 2014	X		
Ergül vd., 2016			X
Erim & Kılıç, 2022			X
Gerek, 2018		X	
Göncü, 2023		X	
Gül, 2007			X
Gürel, 2018		X	
İlhan-İyi vd., 2020			X
Kargın vd., 2017	X	X	
Kılıç & Erim, 2022			X
Laçın, 2019			X
Laçın & Doğan-Laçın, 2023		X	
Laçın & Doğan, 2022		X	
Laçın & Güldenoğlu, 2022		X	
Sezgin, 2019		X	
Şentürk-Gülhan & Burak, 2023		X	
Yıldırım, 2021		X	

Tablo 3'te görüldüğü üzere incelenen 28 çalışmada kullanılan yöntemlere bakıldığında nicel yöntemle yapılan araştırmaların yoğunluğu ön plandadır. 12 adet (%42,85) nicel, 7 adet alanyazın taraması, 4 adet (%14,28) nitel, 3 adet (%10,71) eylem araştırması ve 2 adet (%7,14) nicel-nitel ortak yöntemli çalışma yer almaktadır. Çalışmaya dahil edilen araştırmalarda tek denekli araştırma yöntemine rastlanmamıştır.

Çalışmalarda Yer Alan Katılımcı Özelliklerine Göre Dağılımlar

Araştırmada incelenen çalışmalarda yer alan katılımcıların özellikleri Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Araştırmada incelenen çalışmalarda yer alan katılımcıların özellikleri

Çalışmanın Adı	Engel Türü	Yaş	Ebeveyn-Çocuk-Öğretmen
Acar-Şengül, 2019	Dil gelişimi gecikmesi	29-36 ay arası	Çocuk
Akmeşe & Küçük, 2022	—	—	—
Altun & Gülben, 2009	—	—	Okul öncesi öğretmeni
Atlar, 2022	İşitme yetersizliği	0-6 yaş arası	Ebeveyn-çocuk
Atlar vd., 2022a	—	—	—
Atlar vd., 2022b	İşitme yetersizliği	0-6 yaş arası	Ebeveyn-çocuk
Atlar & Uzuner, 2018	İşitme yetersizliği	5 yaş	Ebeveyn-çocuk
Derin & Yeşilyurt, 2022	Konuşma Sesi Bozukluğuna (KSB) sahip ve KSB'li olmayanlar	60-72 ay arası	Ebeveyn-çocuk
Düzen & Dinçer, 2021	—	48-72 ay arası	Çocuk
Erfidan, 2022	İşitme yetersizliği olanlar ve işitme yetersizliği olmayanlar	4-6 yaş arası	Çocuk
Ergin vd., 2023	—	—	—
Ergül vd., 2014	—	—	Okul öncesi öğretmeni
Ergül vd., 2016	—	—	—
Erim & Kılıç, 2022	—	—	—
Gerek, 2018	İşitme yetersizliği	64 ay	Ebeveyn-çocuk ve anasınıflı öğretmeni

Göncü, 2023	İşitmeye bağlı konuşma bozukluğu, kekemelik, artikülasyon veya gecikmiş dil tanısı alması veya herhangi bir tanı almamak	0-6 yaş arası	Ebeveyn-çocuk
Gül, 2007	—	—	—
Gürel, 2018	Özgül öğrenme güçlüğü ve konuşma güçlüğü	60-72 ay arası	Ebeveyn-çocuk
İlhan-İyi vd., 2020	—	—	—
Kargın vd., 2017	—	Yaş belirtilmemiştir. Tahmini 3-6 yaş arası	Çocuk
Kılıç & Erim, 2022	—	—	—
Laçın, 2019	—	—	—
Laçın & Doğan-Laçın, 2023	Özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren öğrenci grupları	3-6 yaş arası çocuklar	Ebeveyn
Laçın & Doğan, 2022	—	0-60 ay arası çocuklar	Ebeveyn
Laçın & Güldenoğlu, 2022	—	—	Okul öncesi öğretmeni
Sezgin, 2019	İşitme yetersizliği	5-6 yaş arası	Çocuk
Şentürk-Gülhan & Burak, 2023	Öğrenme güçlüğü erken belirtileri (?)	60-72 ay arası	Çocuk
Yıldırım, 2021	Otizm spektrum bozukluğu, gelişimsel dil bozukluğu ve tipik gelişim gösteren çocuklar	24-72 ve 48-72 ay arası	Çocuk

Tablo 4'te görüldüğü üzere araştırmalarda yer alan katılımcıları çocuklar, ebeveynler ve okul öncesi öğretmenleri oluşturmuştur. Çocukların yaşları 0-6 arasında değişmektedir. Engel türüne bakıldığında bu araştırmalarda işitme yetersizliği, özgül öğrenme güçlüğü, otizm spektrum bozukluğu, gelişimsel dil bozukluğu, konuşma güçlüğüne sahip olan ve herhangi bir engele sahip olmayan çocuklar yer almaktadır.

Çalışmalarda Kullanılan Müdahale Yöntemlerine Göre Dağılımları

Araştırmada incelenen çalışmalarda kullanılan müdahale yöntemleri Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. *Araştırmada incelenen çalışmalarda kullanılan müdahale yöntemleri*

Çalışmanın Adı	Müdahale Yöntemleri
Acar-Şengül, 2019	Bu araştırmada çocuklara genel ön bilgi formu, 0-36 Ay Çocuklar İçin Gelişim Değerlendirme Envanteri, Denver II Gelişimsel Tarama Testi, Türkçe İletişim Gelişimi Envanteri (TİGE), EVOK ve Hedef Sözcük Kontrol Listesi uygulanmıştır.
Akmeşe & Küçük, 2022	—
Altun & Gülben, 2009	—
Atlar, 2022	Bu araştırmada kullanılan müdahale yöntemi işitme kayıplı çocukları olan 3 ailenin erken okuryazarlık uygulamalarının incelenmesi ve yaşadıkları sorunların çözülmesiyle uygulamaların uzaktan desteklerle iyileştirilmesidir. Ailelerin gereksinimleri doğrultusunda uygulamanın amaçları ve modülleri belirlenmiştir.
Atlar vd., 2022a	—
Atlar vd., 2022b	—
Atlar & Uzuner, 2018	Bu çalışmada işitme kayıplı çocuğun gelişen okuryazarlık becerileri, gelişen okuryazarlık kontrol beceri listesi yardımıyla değerlendirilmiştir.
Derin & Yeşilyurt, 2022	Bu çalışmada Erken Okuryazarlık Testi (EROT)'a ait sesbilgisel Farkındalık alt ölçeği ile Ev Erken Okuryazarlık Ortamı Ölçeği (EVOK) kullanılmıştır.
Düzen & Dinçer, 2021	Bu çalışmada Erken Okuryazarlık Becerilerini Değerlendirme Aracı (EOBDA) uygulanmıştır.
Erfidan, 2022	Bu çalışmada araştırmacı tarafından katılımcılara EROT uygulanmıştır.
Ergin vd., 2023	—
Ergül vd., 2014	—
Ergül vd., 2016	—
Erim & Kılıç, 2022	—

Gerek, 2018	Araştırmacı, müdahale yöntemi olarak çocuğun dil becerilerine uygun hazırlanan ve sistematik uygulanan hikâye okuma etkinliğini kullanmıştır.
Göncü, 2023	Çalışmada araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış anket formu ve Çocuk-Ebeveyn Birlikte Okuma Etkinlikleri (ÇEBOE) ölçeği kullanılmıştır.
Gül, 2007	—
Gürel, 2018	Bu çalışmada çalışmaya alınan tüm çocuklara araştırmacı tarafından Renkli Progresif Matrisler Testi (RPM) ve EROT uygulanmıştır.
İlhan-İyi vd., 2020	—
Kargın vd., 2017	—
Kılıç & Erim, 2022	—
Laçın, 2019	—
Laçın & Doğan-Laçın, 2023	Bu çalışmada anne ve babalara Ev Okuryazarlık Ortamları Değerlendirme Ölçeği (EVOD) ve ana-babalık davranışları ölçeği uygulanmıştır.
Laçın & Doğan, 2022	—
Laçın & Güldenoğlu, 2022	Öğretmenlerin erken okuryazarlık bilgi düzeylerini belirlemek için Erken Okuryazarlık Bilgi Testi (EROBİT) uygulanmıştır.
Sezgin, 2019	Bu çalışmada çocuklara EROT uygulanmıştır.
Şentürk-Gülhan & Burak, 2023	Bu çalışmada katılımcılara Özgül Öğrenme Bozukluğu Tarama Ölçeği (ÖBTÖ), Çocukluk Dönemi Yürütücü İşlevler Envanteri (ÇDYİE) ve Erken Okuryazarlık Becerilerini Değerlendirme Öğretmen Anketi uygulanmıştır.
Yıldırım, 2021	—

Tablo 5'te görüldüğü üzere çeşitli listeler, testler ve envanterlerle karşılaşılmıştır. Bu müdahale yöntemleri arasında Erken Okuryazarlık Testi (EROT), Ev Erken Okuryazarlık Ortamı Ölçeği (EVOK), Erken Okuryazarlık Becerilerini Değerlendirme Aracı (EOBDA), Ev Okuryazarlık Ortamları Değerlendirme Ölçeği (EVOD), Renkli Progresif Matrisler Testi (RPM), Erken Okuryazarlık Bilgi Testi (EROBİT), Türkçe İletişim Gelişimi Envanteri (TİGE), Özgül Öğrenme Bozukluğu Tarama Ölçeği (ÖBTÖ), Çocukluk Dönemi Yürütücü İşlevler Envanteri (ÇDYİE), Çocuk-Ebeveyn Birlikte Okuma Etkinlikleri (ÇEBOE), kontrol beceri listeleri ve değerlendirme envanterleri yer almaktadır.

Çalışmalardaki Bulgulara İlişkin Veriler

Araştırmada incelenen çalışmalarda edinilen bulgular Tablo 6'da sunulmuştur. Tablo 6'da görüldüğü üzere 22 adet araştırmanın bulguları özetle yer almaktadır.

Tablo 6. *Araştırmada incelenen çalışmalarda edinilen bulgular*

Çalışmanın Adı	Veriler
Acar-Şengül, 2019	Çalışmada 8 haftalık uygulama sonrasında, dil gelişim gecikmesi görülen çocukların sözcük kazanımlarında artış olduğu, uygulama sonrasında EVOK alt testlerine göre çocukların ev ortamlarında dile ve erken okuryazarlık girdilerine yönelik olumlu değişimlerin olduğu görülmüştür. Çocuklara okunan kitaplardan seçilen hedef sözcük kazanımında artışa rastlanmıştır.
Akmeşe & Küçük, 2022	—
Altun & Gülben, 2009	Öğretmenlerin özel eğitim konusunda bilgili olmadıkları, özel gereksinimli çocukların eğitimlerini desteklemede yetersiz kaldıkları görülmüştür. Öğretmenler çoğu ailenin özel gereksinimli çocuklara olan bakış açısında bilinçsiz olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenler, özel gereksinimli çocuklara yaptıkları uygulamalarda öğrencilerin davranış bozukluklarıyla başa çıkamama, öğrenciden geri dönüt alamama, akran zorbalığı, zaman yönetememe ve velilerin ilgisizliği sorunlarıyla karşılaşmaktadır. Öğretmenlerin çoğu, özel gereksinimli çocuklara yönelik aile katılımı çalışması hazırlamaktadır.
Atlar, 2022	İşitme kaybının tamı yaşı birbirine yakın olan çocukların ve aileleri erken okuryazarlık programına katılmış çocukların, ev ortamlarındaki okuryazarlık yaşantılarının birbirine benzediği vurgulanmıştır. Bu ailelerin okuryazarlık yaşantılarının çeşitli olduğu ve çocuğun katılımlarıyla gerçekleşen etkileşimlerde ailelerin kullandıkları dilin özelliklerinin benzer olduğu eklenmiştir.
Atlar vd., 2022a	İÇEM'de bulunan erken okuma yazma ortamındaki çocukların ulaşım güvenle kullanabilecekleri materyallerin uygunluk, çeşitlilik; destekleyici materyallerin ve ürünlerin bulunmasının özgünlük, etkileşimleri destekleyici araçlar olmasının ise faydalı olduğu belirlenmiştir.

Atlas vd., 2022b	Erken okuma yazma ortamı ve yaşantılar her ailenin bağlamında çeşitlidir. Annelerin okuma yazmaya ilişkin görüşleri “okumaya hazırlık” görüşüyle benzerlik göstermektedir. Annelerin çizgi çalışmalarıyla birlikte harflerin yazımı ile okuma yazmanın gelişeceğine ilişkin görüşlerinin, öğretmenlerin erken okuryazarlık gelişimine ilişkin sınırlı bilgileri ile benzerlik göstermektedir.
Atlas & Uzuner, 2018	İşitme kayıplı çocuğun günlük rutinleri içinde ev ortamında ve yakın çevresinde akademik ve işlevsel okuryazarlık yaşantılarının olduğu görülmüştür. Bu yaşantılarda çevresindeki yetişkinlerin işitme kayıplı çocuğa model olduğu ve etkileşimli gerçekleşen yaşantılarda işitme kayıplı çocuğun sözlü ve yazılı dil becerilerini gelişen okuryazarlık ilkeleriyle uyumlu olduğu görülmüştür. Çocuğun bazı okuma yazma yaşantıları annenin okuma yazma geçmişinden etkilenmektedir.
Derin & Yeşilyurt, 2022	Konuşma sesi bozukluğu (KSB) olan çocuklarda fonolojik farkındalık (FF) becerileri ile ev erken okuryazarlık ortamları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. KSB olmayan grupta FF puanları ile okuma puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif, orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur. KSB olan çocukların FF becerilerinin ve ev erken okuryazarlık ortamlarının düşük olduğu görülmüştür.
Düzen & Dinçer, 2021	Bu araştırmada ana dili Türkçe olan çocukların ana dili Türkçe olmayan çocuklara göre EOBDA'daki tüm alt testler ve tüm alt boyutlardan daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Sadece yazı yazma öncesi becerileri değerlendirme alt testinde fark düşüktür.
Erfidan, 2022	İşitme kayıplı çocuklar sözcük bilgisi toplam puanları, sözcük bilgisi alt testleri, ses bilgisel farkındalık toplam puanları, ses bilgisel farkındalık alt testleri, harf bilgisi alt testleri, alıcı dilde harf bilgisi ve ifade edici dilde harf bilgisi testlerinden düşük puan almışlardır. Sözcüklerin ilk sesini atma ve son sesini atma becerilerinde iki grup da başarısız olmuştur. İşitme kayıplı çocuklar dinlediğini anlama becerilerinde daha zayıftır. Sonuçlara göre iki grup da geliştirilmelidir.

Ergin vd., 2023	Özel eğitim anaokullarının kütüphanesinde 2005-2020 yılları arasında yayımlanan 64 resimli çocuk kitabı, MEB'e bağlı ilkokul bünyesindeki anasınıflarında 2010-2020 yılları arası yayımlanan 75 resimli çocuk kitabı ve bağımsız anaokullarında 2005-2020 yılları arasında yayımlanan 89 kitap bulunmaktadır. Özel eğitim okulları Gendaş Yayınevi'ni, MEB'e bağlı ilkokul bünyesindeki anasınıfları Timaş Çocuk'u, bağımsız anaokulları ise SEDEP ve UNICEF-MEB'i kullanmaktadır. Okulların resimli çocuk kitaplarında çoğunlukla yerli yazarları ve çizerleri tercih etmektedir. Okulların Resimli Çocuk Kitaplarını Değerlendirme Ölçeği'nden aldıkları puanlara göre dağılımı Kruskal-Wallis testiyle belirlenmiş, özel eğitim anaokulları en yüksek puan ortalamasına sahipken ardından bağımsız anaokulları gelir ve en düşük puan ortalamasına sahip okul MEB'e bağlı ilkokul bünyesindeki anasınıflarıdır.
Ergül vd., 2014	Öğretmenlerin erken okuryazarlığı nasıl tanımladıkları, neden önemli olduğu ve ne tür etkinliklerle destekledikleri arasında örüntü gözlenmiştir. Öğretmenler erken okuryazarlık çerçevesinde en çok kavram öğretimi, çizgi çalışmaları ve kitap okuma etkinlikleri yaptıklarını belirtip ve bu etkinlikler için günde 15-40 dakika arasında değişen süreler ayırdıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler okuyacakları kitapları seçerken çok sayıda boyutu dikkate aldıklarını belirtmişlerdir.
Ergül vd., 2016	—
Erim & Kılıç, 2022	—
Gerek, 2018	Bu araştırmada, okul öncesinde kaynaştırmaya devam eden işitme kayıplı çocuğun dinlediğini anlama ve anlatmada zorlandığı görülmüştür. Dinlediğini anlamak için metni açıklayan resme ihtiyaç duymuş, soruları anlayıp cevaplamakta zorlanmıştır. Sınırlı sözcük dağarcığı sebebi ile dinlediği olayları anlamakta ve anlatmakta zorluk yaşamıştır. Dinleme becerilerine odaklanılmış, çocuğa nasıl dinleyeceğine yönelik farkındalık kazandırılmıştır. Araştırma sonunda bu çocuğun düzeyine uygun hazırlanan ve sistematik olarak uygulanan hikâye okuma, şarkılar ve tekerlemeler ile izleyen etkinliklerden fayda sağlanmıştır.

Göncü, 2023	Ebeveynlerin çocuklarıyla yeterli düzeyde etkileşimli kitap okuma faaliyeti yapmadıkları, bu faaliyeti etkileşimli kitap okuma stratejilerine uygun bir şekilde uygulayan ebeveynlerin sınırlı sayıda oldukları gözlemlenmiştir. Çocuklarının dil ve konuşma bozukluğu tanısı olmayan ebeveynlerin çocuk-ebeveyn birlikte okuma etkinlik düzeylerinin tanısı olan ebeveynlere göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.
Gül, 2007	—
Gürel, 2018	Özgül Öğrenme Bozukluğu için risk grubunda olan konuşma bozukluğu grubundaki çocuklar ve ÖÖB riski olan ÖÖB kardeş grubundaki çocuklar EROT'un tüm alt testlerinde düşük performans göstermişlerdir. ÖÖB riski olan konuşma bozukluğu grubunda, ÖÖB kardeş grubuna göre harf bilgisi, fonolojik farkındalık, dinlediğini anlama alt testlerinde düşük performans göstermişlerdir. Konuşma bozukluğu grubunun EROT'un tüm alt testlerindeki duyarlılığı yüksektir. EROT'un fonolojik farkındalık alt testi bu grupta duyarlılığı ve özgüllüğü en yüksek alt test olarak kaydedilmiştir. ÖÖB kardeş grubu için dinlediğini anlama alt testi duyarlılığı en yüksek test olarak kaydedilmiştir
İlhan-İyi vd., 2020	Yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde 2017'de yapılan çalışmaların sayısında artış gözlenmektedir. İncelenen çalışmaların kullandıkları yöntemler incelendiğinde %47'sinin nitel, %43'ünün ise nicel araştırma yöntemleri ile yapıldığı görülmüştür. Nitel çalışmalarda en çok durum çalışması modeline rastlanmıştır. Taramaya dâhil edilen araştırmalar örneklem gruplarına göre incelendiğinde en çok işitme yetersizliği olan çocuklar ve aileleriyle çalışıldığı görülmektedir. Araştırmalar ele aldıkları konular açısından incelendiğinde "okuryazarlık becerileri"nin en çok çalışılan konu olduğu görülmektedir.

Kargın vd., 2017

Bu çalışmaya dahil edilen çocukların EROT'un kesme puanları üzerinde puan almış oldukları saptanmıştır. Çocukların sözcük bilgisi düzeyleri yeterli olsa da harf bilgisi alanında istenen başarı görülmemiştir. Kesme puanlarına göre çocuklar alıcı dilde harf bilgisinde, ifade edici dilde harf bilgisine göre daha iyi bir performans göstermiş olsalar da bu puanların dağılımları detaylı incelendiğinde çocukların iki kategorideki harf bilgisinde sınırlı performans gösterdikleri görülmüştür. Çocukların ses bilgisel farkındalık becerisi alt alanlarından elde ettikleri puanların dağılımları detaylı incelendiğinde çocukların sadece uyak farkındalığı ile hece ayırma ve birleştirme alt alanlarında kesme puanları üzerinde performans gösterdikleri, asıl ses farkındalık becerisi gerektiren alt alanlarda sınırlı performans gösterdikleri görülmüştür.

Kılıç & Erim, 2022

—

Laçın, 2019

—

Laçın & Doğan-Laçın, 2023

Araştırmada ana babalık davranışlarının ev okuryazarlık düzeyine yüksek düzeyde katkısı olduğu saptanmıştır. Tipik gelişim gösteren çocukların ebeveynlerinin ana babalık davranışlarının olumlu olanları etkili olurken özel gereksinimli çocuk ebeveynlerinin hem olumlu hem olumsuz ana babalık davranışları etkili olmaktadır. Bu sonuç özel gereksinimli çocukların olumsuz davranışlardan daha çok etkilendiğini göstermektedir.

Laçın & Doğan, 2022

EVOD'un yapı geçerliğini belirlemek için birinci çalışma grubuna uygulanan açımlayıcı faktör analizi sonucunda 27 madde ve 5 boyuttan oluşan bir yapıya ulaşılmıştır. Ulaşılan yapının farklı gruplarda doğrulanmasını belirlemek için ikinci çalışma grubuna doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Bu sonuçlara göre uyum indekslerinin olumlu olduğu bulunmuştur. Faktörlerin pozitif ilişkide olduğu tespit edilmiştir 5 boyutun bir araya gelip ev okuryazarlık ortamlarını temsil edip etmediğini belirlemek için ikinci düzey DFA uygulanmış ve uyum indekslerinin kabul edilebilir olduğu belirlenmiştir. Alfa katsayıları alt boyutlar için 0.80 ile 0.87 arasında, toplam puan 0.90 arasında bulunmuştur.

Laçın & Güldenoğlu, 2022

Bu araştırmada erken çocukluk döneminde çalışan öğretmenlerin erken okuryazarlık bilgi düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Çalışmaya katılan 377 öğretmenin 43'ü başarılı 41'inin başarısız olduğu görülmektedir. ÖG'li grupla çalışan öğretmenlerin de istenen başarı düzeyinden çok uzak oldukları görülmektedir. Yaşı daha genç öğretmenlerin etken okuryazarlığa ilişkin bilgi düzeylerinin ileri yaşta olanlara göre daha iyi olduğu görülmüştür.

Sezgin, 2019

Koklear implant (Kİ) ve normal gelişim (NG)'li grubun EROT sözcük bilgisi, ses bilgisel farkındalık, harf bilgisi ve dinlediğini anlama alt testlerinde aldıkları puanlar istatistiksel olarak anlamlı bulunup Kİ'li grubun bu becerilerde NG'li yaşlılarına göre düşük olduğu görülmüştür. EROT alt testlerinin tek ve çift taraflı koklear implant kullanan çocukların puan ortalamalarında, çift taraflı Kİ kullanan çocukların tek taraf Kİ kullanan çocuklara göre ortalamaları daha yüksek puanlar aldığı saptanmıştır. EROT Toplam puanında Kİ'li çocuklar düşük performans göstermişlerdir. Kesme nokta puanlarına göre değerlendirildiğinde ise, Kİ grupta çocukların 15'inin, NG gösteren çocukların 11'nin erken okuryazarlık becerileri konusunda desteklenmesi gerektiği belirlenmiştir.

Şentürk-Gülhan & Burak, 2023

Okul öncesi dönem çocuklarında öğrenme güçlüğü riski erken belirtileri arttıkça erken okuryazarlık ve yürütücü işlev becerilerindeki güçlüklerin de arttığı görülmüştür. Bu ilişkinin belirlenmesi için yapılan analize göre erken okuryazarlık becerilerinin, öğrenme güçlüğü erken belirtilerini öğretmen formunda %53, ebeveyn formunda ise %25 düzeyindedir. Yürütücü işlev becerileri ile öğrenme güçlüğü erken belirtileri arasındaki ilişkinin düzeyi incelendiğinde öğretmen formu bu ilişkiyi %53'ten %68'e, ebeveyn formu ise %25'ten %27'ye çıkarmıştır. Öğrenme güçlüğü erken belirtileri ile erken okuryazarlık ve yürütücü işlev becerileri arasındaki ilişkinin bulguları incelendiğinde ÖBTÖ Öğretmen Formu'nun Ebeveyn Formu'na göre bu becerileri daha yüksek düzeyde açıklamaktadır.

Yıldırım, 2021

Bu araştırmada Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), Gelişimsel Dil Bozukluğu (GDB) olan çocukların ev erken okuryazarlık ortamlarının tipik gelişim gösteren çocuklardan zayıf olduğu görülmüştür. Kardeş sayısı, anne eğitim durumu, sosyoekonomik düzey, okul öncesi eğitim alma, kendine ait odası olma gibi değişkenler de bu çocukların ev erken okuryazarlık ortamları üzerinde etkilidir.

Çalışmaların Geçerlik-Güvenirlik Çalışmalarına Göre Dağılımları

Araştırmada incelenen çalışmalarda gerçekleştirilen geçerlik-güvenirlik çalışmaları etik önlemler Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Araştırmada incelenen çalışmalarda gerçekleştirilen geçerlik-güvenirlik çalışmaları

Çalışmanın Adı	Geçerlik Çalışmaları	Güvenirlik Çalışmaları
Acar-Şengül, 2019	Araştırmada Hacettepe Gelişim Değerlendirme Envanteri, Denver II Gelişimsel Tarama Testi, TİGE, EVOK ve Hedef Sözcük Kontrol Listesi kullanılmıştır. Bu araçların katsayıları hesaplanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.	Araştırmada Hacettepe Gelişim Değerlendirme Envanteri, Denver II Gelişimsel Tarama Testi, TİGE, EVOK ve Hedef Sözcük Kontrol Listesi kullanılmıştır. Bu araçların katsayıları hesaplanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.
Akmeşe & Küçük, 2022	—	—
Altun & Gülben, 2009	Bu araştırma kapsamında, geçerlilik ve güvenilirliğin sağlanması amacıyla ham veriler ve analizleri başka bir araştırmacı tarafından da sistematik incelenmiş olup aynı sonuca varılmıştır.	Araştırmada elde edilen ham veriler araştırmacının çerçevesi dahilinde belli düzeyde azaltılmış ve araştırma sorularına aranan nitel veriler, kendi karşılaştırılarak benzerlikler ve farklılıklar belirlenmiş, burada sınıflandırmalar yapılarak kategoriler oluşturulmuştur.
Atlar, 2022	Uygulamanın genel içeriği ilk adımda araştırmacı tarafından belirlenerek araştırma danışmanından ilk geçerlik alınmıştır. Uygulama sürecinin birinci ve ikinci modüllerine ilişkin alınan kararlar uygulamaya konmuştur. Modül sonu “Hatırlayalım” bölümleri için bilgi içeriğine uygun maddelerin geçerliği alınarak ailelere sunulmuştur.	Araştırmanın doğruluğu için araştırmacı; araştırma süreci boyunca yaptığı hazırlıkları, sunduğu içerikleri ve ailelerin yaşantılarına ilişkin topladığı tüm verileri eşzamanlı olarak araştırma danışmanı ile paylaşmıştır. Ayrıca hazırlıklarını ve verilerini inandırıcılık komitesindeki uzmanlarla paylaşmıştır.

Atlar vd., 2022a	—	Araştırmanın inandırıcılığının sağlanmasında; belgeler ürünlerle desteklenmiştir ve veriler araştırmacılar tarafından bağımsız olarak analiz edilmiştir.
Atlar vd., 2022b	—	Araştırmanın inandırıcılığı için toplanan veriler ve analizleri eş zamanlı olarak araştırma danışmanı ile ve her inandırıcılık toplantısında inandırıcılık komitesi ile paylaşılmıştır.
Atlar & Uzuner, 2018	Veri toplama sürecinden önce araştırmacı, danışman rehberliğinde karşılaşılabilecek olası sorunlara ilişkin çözüm önerilerini belirleyerek sahaya hazırlanmıştır.	Araştırmacıların, araştırmaya ilişkin kendi görüşmelerinin ses kaydı alınmıştır ve araştırma günlüğüne yansıtılmıştır.
Derin & Yeşilyurt, 2022	SST, TEDİL, EROT, Sesbilgisel Farkındalık Alt Ölçeği ve EVOK kullanılmıştır. Bu uygulama araçlarının geçerlik ve güvenilirlik bulguları alınmıştır.	SST, TEDİL, EROT, Sesbilgisel Farkındalık Alt Ölçeği ve EVOK kullanılmıştır. Bu uygulama araçlarının geçerlik ve güvenilirlik bulguları alınmıştır.
Düzen & Dinçer, 2021	EOBDA'nın geçerlilik ve güvenilirlikleri Karaman (2013) tarafından her beş alt test için tek tek yapılmıştır.	EOBDA'nın içerisinde yer alan bu alt testlerin KR-20 güvenilirlik değerleri ölçülmüştür.
Erfidan, 2022	Çalışmaya alınan çocuklara Türkiye'de geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış EROT uygulanmıştır. Testin geçerlik ve güvenilirlik çalışması 60-72 ay aralığında olan 403 çocuk ile gerçekleştirilmiştir.	Çalışmaya alınan çocuklara Türkiye'de geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış EROT uygulanmıştır. Testin geçerlik ve güvenilirlik çalışması 60-72 ay aralığında olan 403 çocuk ile gerçekleştirilmiştir.

Ergin vd., 2023	Resimli Çocuk Kitaplarını Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmacılar, geçerlik ve güvenilirlik çalışması kapsamında 200 resimli çocuk kitabına yer vermiştir. Üçlü Likert tipinde geliştirdikleri bu ölçeğin KMO değerini .92 olarak belirtmektedirler.	Analizler sonucunda kullanılan ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmada iki puanlayıcı arasındaki korelasyon katsayısı .95 olarak bulunmuştur.
Ergül vd., 2014	—	Yazıya aktarma sürecindeki güvenilirliği sağlamak amacıyla ses kayıtları arasından rastgele seçilmiş 5 görüşme kaydı (%25) alanda uzman başka bir değerlendirmeci tarafından tekrar yazıya aktarılarak yazılı kayıtların arasındaki uyum karşılaştırılmıştır. Bu süreçte %100 oranında bir güvenilirlik elde edilmiştir.
Ergül vd., 2016	—	—
Erim & Kılıç, 2022	—	—
Gerek, 2018	Bu araştırmanın, geçerlik ve güvenilirliği alınmıştır, bu amaç doğrultusunda çeşitli veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Her uygulama sonrası düzenli olarak geçerlik komitesi toplantıları yapılmıştır. Toplantılarda uygulamada yaşanan sorunlar belirlenmiş ve sonraki uygulamaya yönelik çözüm kararları alınmıştır.	Bu çalışmada, değerlendiriciler arasındaki güvenilirlik çalışması ölçme aracının %50'sine karşılık gelen 3 hikâyede gerçekleştirilmiştir. Hikayeler yansız atama ile seçilmiş, çalışmada ikinci, dördüncü ve altıncı hikayeler kullanılmıştır. Güvenirlik çalışmaları, işitme kayıplı öğrencilerle 22 yıldır çalışan, deneyimli bir alan uzmanıyla yürütülmüştür.
Göncü, 2023	—	Araştırmada elde edilen veriler %95 ve %99 güven düzeyinde analiz edilmiştir. Ölçeklere ait güvenilirliklerin belirlenmesi için cronbach's alpha güvenilirlik analizi yapılmıştır.
Gül, 2007	—	—

Gürel, 2018	Bu araştırmada EROT testi için geçerlik çalışması uygulanmıştır, çıkan sonuç değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.	EROT'un geçerliliği ve güvenilirliği yapılırken cinsiyetin test puanını etkilemediği gösterildiği için sonuçlara etkisinin sınırlı olduğu düşünölmektedir.
İlhan-İyi vd., 2020	Araştırmacılar tarafından geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması için bir inceleme formu hazırlanmış ve çevrimiçi olarak araştırmacıların erişimine açılmıştır. Bu form hazırlanırken ilgili iteratür çalışmaları incelenmiş ve araştırma inceleme sürecinde kullanılan başlıklar belirlenmeye çalışılmıştır.	Araştırmacılar tarafından geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması için bir inceleme formu hazırlanmış ve çevrimiçi olarak araştırmacıların erişimine açılmıştır. Bu form hazırlanırken ilgili iteratür çalışmaları incelenmiş ve araştırma inceleme sürecinde kullanılan başlıklar belirlenmeye çalışılmıştır.
Kargın vd., 2017	EROT'un geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin sırasıyla kapsam geçerliği, ölçüt geçerliği, yordama geçerliği, yapı geçerliği ile test tekrar test güvenilirliği hesaplamaları yapılmıştır. Yapılan çalışmaları sonucunda elde edilen değeri EROT'un Ankara ili örnekleminde anasınıfına devam eden beş yaş grubu çocuklarının erken okuryazarlık becerilerini geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçen bir araç olduğunu göstermektedir	Uygulayıcılar arası güvenilirlik ve uygulama güvenilirliği verileri toplanmıştır. Güvenirlik verisinin hangi uygulamada toplanacağı seçkisiz atamayla belirlenmiştir. Video çekimlerinde hem uygulayıcılar arası güvenilirlik hem de uygulama güvenilirlik verisi toplanmıştır.
Kılıç & Erim, 2022	—	—
Laçın, 2019	—	—

Laçın & Doğan-Laçın, 2023	Bu araştırma için özel gereksinimli çocuğu olan anne babalar ana babalık davranışları ölçeğinin geçerli olup olmadığını belirlemek için farklı 124 kişilik bir grup üzerinde Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Elde edilen uyum indekslerinin kabul edilir olduğu görülmüştür.	Ana babalık davranışları ölçeği ve EVOD için güvenilirlik çalışmaları doğrultusunda test- tekrar test güvenilirlik puanları alınmıştır.
Laçın & Doğan, 2022	Bu çalışmada EVOD geliştirilmesi amaçlanmıştır ve bu kapsamda geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçek geliştirme çalışması olan bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.	Test-tekrar test güvenilirliği için 15 gün arayla 42 ebeveyn den ölçümler alınmıştır.
Laçın & Güldenoğlu, 2022	Uzmanların görüşleri toplanarak kapsam geçerlik oranları (KGO) hesaplanmaktadır. Bu çalışmada KGO hesaplaması sonucu elde kalan 34 maddenin kapsam geçerlik indeksi (KGİ) 0,96 bulunmuştur. KGİ; 9 uzman için minimum kapsam geçerlik ölçütü olan 0,75'ten büyük olduğu için (0,96>0,75 ya da KGİ>KGO) oluşturulan ölçeğin kapsam geçerliği istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.	EROBİT Testinin son halinden elde edilen puanlara ait KR 20 güvenilirlik katsayısı. 71 olarak bulunmuştur.
Sezgin, 2019	Deney ve Kontrol grubunun erken okuryazarlık becerilerini değerlendirmek için Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Kargın, Ergül ve Güldenoğlu tarafından 2015 yılında yapılan EROT testi kullanıldı.	Deney ve Kontrol grubunun erken okuryazarlık becerilerini değerlendirmek için Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Kargın, Ergül ve Güldenoğlu tarafından 2015 yılında yapılan EROT testi kullanıldı.

Şentürk-Gülhan & Burak, 2023	Bu araştırmada veri toplama amacıyla kullanılan araçların geçerlik-güvenirlilik çalışmaları yapılmıştır.	Araştırma verilerinin normallliği test edilmiş, dağılım normalitesi sağlandığı, çarpıklık değerinin -1.96 ile +1.96 aralığında olduğu, basıklık değerinin ise -7 ile +7 aralığında olduğu tespit edilmiştir.
Yıldırım, 2021	Doğrulayıcı ve açıklayıcı faktör analizleri ve Cronbach Alpha katsayıları EVOK ölçeğinin tüm başlıklarının geçerlik ve güvenirliğinin yüksek olduğunu göstermiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonuçları ölçekte bulunan dört başlığın varyansın %54.8'ini açıkladığını göstermiştir. EVOK'un okul öncesi çocukların ev ortamı erken okuryazarlık deneyimlerini geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçen bir ölçek olduğu belirlenmiştir.	Doğrulayıcı ve açıklayıcı faktör analizleri ve Cronbach Alpha katsayıları EVOK ölçeğinin tüm başlıklarının geçerlik ve güvenirliğinin yüksek olduğunu göstermiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonuçları ölçekte bulunan dört başlığın varyansın %54.8'ini açıkladığını göstermiştir. EVOK'un okul öncesi çocukların ev ortamı erken okuryazarlık deneyimlerini geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçen bir ölçek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7'de görüldüğü üzere 18 adet geçerlik, 22 adet güvenirlik çalışmasına rastlanmıştır. Güvenirlik çalışmalarında, araştırmalarda uygulanan testlerin katsayı puanları incelenmiş; testlere açıklayıcı faktör analizi ve test-tekrar rest uygulanmıştır, testlerde çıkan sonuçlar anlamlı kabul edilmiştir. Geçerlik çalışmaları doğrultusunda çeşitli değerlendirme ölçekleri kullanılmış ve uygulamalar sonrasında düzenli olarak geçerlik komitesi toplantıları yapılmıştır. Bu uygulamalardan alınan sonuçlar anlamlı kabul edilmiştir.

Çalışmaların Etik Önlemlerine Göre Dağılımları

Araştırmada incelenen çalışmalarda alınan etik önlemler Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. *Araştırmada incelenen çalışmalarda alınan etik önlemler*

Çalışmanın Adı	Etik Önlemler
Acar-Şengül, 2019	Uygulama sürecinden önce ölçeklerin örneklem grubuna uygulanabilmesi için Hacettepe Üniversitesi Etik Kurul İzni alınmıştır. Araştırmada yer alan uygulama çalışmaları başlamadan önce gerekli izinler alınarak araştırmaya katılmayı kabul eden ailelere ve çocuklardan onay alınmış, onam formları doldurulmuştur.
Akmeşe & Küçük, 2022	—
Altun & Gülben, 2009	Katılımcıların isimleri verilmemiştir.
Atlar, 2022	Etik ilkeler gereği ailelerin isimleri değiştirilmiştir. Araştırmanın komiteye sunumundan önce araştırmacı, danışmanı ile yaptığı görüşmeler doğrultusunda araştırmasını planlamıştır ve etik kurul iznini almıştır.
Atlar vd., 2022a	Araştırma verilerinin toplanması için kurum müdüründen ve sınıf öğretmenlerinden gerekli izinler alınmıştır.
Atlar vd., 2022b	Araştırmanın katılımcılarının isimleri etik ilkeler gereği kod isimlerle değiştirilmiştir
Atlar & Uzuner, 2018	Katılımcıların isimleri, etik unsurlar gereği değiştirilmiştir.
Derin & Yeşilyurt, 2022	Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan onay alındıktan sonra veri toplama süreci başlanmıştır.
Düzen & Dinçer, 2021	Makalenin araştırmacısı bu araştırmada bilimsel ve etik kurallara uyduğunu beyan etmiştir.
Erfidan, 2022	Van ve Bitlis İl Milli Eğitim Müdürlükleri'nden gerekli izinler alınmıştır. Veliler, çocuğunun çalışmaya katılmasına izin verdiğine dair Veli Onam Formu 'nu imzalamışlardır.
Ergin vd., 2023	Bu araştırma, KTO Karatay Üniversitesi İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Araştırmalar Etik Kurulunun 07/09/2021 tarihli 14940 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

Ergül vd., 2014	—
Ergül vd., 2016	—
Erim & Kılıç, 2022	—
Gerek, 2018	Etik Kurul ve MEB izinleri alınmıştır. Bunlara ek olarak çalışılacak öğrenci henüz reşit olmadığı için süreç aileye anlatılmış ve veliden izin alınmıştır.
Göncü, 2023	Çocuk Ebeveyn Birlikte Okuma Etkinlikleri (ÇEBOE) ölçeğini kullanmak için gerekli izinler alınmıştır.
Gül, 2007	—
Gürel, 2018	Çalışma “Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Klinik Araştırmalar Etik Kurulu” tarafından 12 Haziran 2017 tarihinde onaylanmıştır.
İlhan-İyi vd., 2020	—
Kargın vd., 2017	Çalışma içerisinde değerlendirmeye alınması planlanan tüm çocukların ailelerine değerlendirme öncesinde araştırmaya katılım izin dilekçesi gönderilmiş ve sadece aileleri tarafından çalışmaya katılmasına izin verilen çocuklar değerlendirmeye alınmıştır.
Kılıç & Erim, 2022	—
Laçın, 2019	—
Laçın & Doğan-Laçın, 2023	Bu çalışma Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulunda (Protokol No. 2022/13) 06.12.2021 tarihli 2021/13 toplantısında alınan onay kararı ile yürütülmüştür.
Laçın & Doğan, 2022	Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.
Laçın & Güldenoğlu, 2022	Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Daha sonra Ankara Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığından “Etik Kurul Onayı” alınmıştır.

Sezgin, 2019	Ebeveyn onay formu alınmıştır, tüm tıbbi ve kimlik bilgileri gizli tutulmuştur.
Şentürk-Gülhan & Burak, 2023	Araştırmanın yürütülebilmesi için İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı'ndan gerekli izinler alınmıştır. Çocukların ebeveynlerinden izin alınarak gönüllü olan ebeveynlerin çocuklarının araştırmaya katılımı sağlanmıştır.
Yıldırım, 2021	Ölçek Google Forms üzerinden oluşturulmadan önce yazarlardan izin alınmıştır.

Tablo 8'de görüldüğü üzere öncelikle il milli eğitim müdürlüğü, etik kurul başkanlığı, kurum müdürlüğü gibi kurum ve kuruluşlardan etik izinler alınmıştır. Onay alındıktan sonra veri toplama süreci başlamıştır. Katılımcılara araştırma hakkında gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve katılımcılardan yazılı/sözlü onay alınmıştır. Bu araştırmalarda yer alan katılımcıların isimleri etik ilkeler gereğince gizli tutulmuş ya da değiştirilmiştir. Araştırmacılar bilimsel ve etik kurallara uyduğunu belirtmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, Türkiye'de özel eğitim alanında yapılan erken okuryazarlık çalışmalarına yönelik 2003-2023 yılları arasında yapılmış 28 çalışma incelenmiştir. Çalışmaların yayınlandığı yıllar incelendiğinde; yayınlanan en eski çalışmanın 2007'ye ait olduğu ve en çok çalışmanın 2022 yılında yapıldığı görülmüştür. Bu durum, erken okuryazarlık kavramına karşı son yıllarda farkındalık oluşmasının sonucu olabilir. Erken okuryazarlık kavramına ilişkin yapılan araştırmaların ülkemizde son 20 yılda çalışıldığı 2016'dan bu yana çalışmaların artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan araştırmalarda yer alan katılımcı özellikleri incelendiğinde yaş düzeylerine ilişkin araştırmaların 0-6 yaş düzeyinde yapıldığı görülmüştür. Engel düzeyine bakıldığında ise sıklıkla işitme yetersizliği bulunan çocuklara rastlanmıştır.

Araştırmalarda kullanılan yöntemler incelendiğinde ise 28 araştırmadan 12'sinin (%42,85) nicel, 7'sinin alanyazın taraması, 4'ünün (%14,28) nitel, 3'ünün (%10,71) eylem araştırması ve 2'sinin (%7,14) nicel-nitel ortak yöntemli çalışma olduğu saptanmıştır. Çalışmaya dahil edilen araştırmalarda tek denekli araştırma yöntemine rastlanmamıştır. Tutum genellenebilir yapıda bir beceridir (Allport, 1935). Dolayısıyla nicel araştırmaların genellenebilir olmasından kaynaklı nicel araştırmaların daha fazla kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma, Türkiye'de yapılan çalışmalarla sınırlıdır. Araştırmacılar tarafından belirlenmiş olan dâhil etme ve dışlama kriterleri de araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Araştırma verilerine sırayla bakıldığında dil gelişim gecikmesi görülen çocukların uygulama sonrasında sözcük kazanımlarında artış olduğu, çocukların ev ortamlarında dile ve erken okuryazarlık girdilerinde olumlu değişimler görülmüştür (Şengül, 2019). Öğretmenler, özel eğitim konusunda bilgili olmadıklarından özel gereksinimli çocukların eğitimlerini desteklemede yetersiz kaldıklarını belirtmiştir (Altun & Gülben, 2009). İşitme kaybının tanı yaşı birbirine yakın olan çocukların ve aileleri erken okuryazarlık programına katılmış çocukların, ev ortamlarındaki okuryazarlık yaşantılarının birbirine benzediği vurgulanmıştır (Atlas, 2022).

İÇEM’de bulunan erken okuma yazma ortamındaki çocukların ulaşım güvenile kullanabilecekleri materyallerin faydaları çeşitli yönleriyle belirlenmiştir (Atlas vd., 2022a). Annelerin okuma yazmaya ilişkin görüşleri “okumaya hazırlık” görüşüyle benzerlik göstermektedir (Atlas vd., 2022b). İşitme kayıplı çocuğun günlük rutinleri içinde akademik ve işlevsel okuryazarlık yaşantılarının olduğu, çocuğun sözlü ve yazılı dil becerilerinin gelişen okuryazarlık ilkeleriyle uyumlu olduğu görülmüştür (Atlas & Uzuner, 2018). Konuşma sesi bozukluğu olmayan grupta fonolojik farkındalık puanları ile okuma puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif ve orta düzeyde bir ilişki bulunurken KSB olan çocukların FF becerileri ve ev erken okuryazarlık ortamlarının düşük olduğu görülmüştür (Derin & Yeşilyurt, 2022). Ana dili Türkçe olan çocukların ana dili Türkçe olmayan çocuklara göre EOBDA’daki tüm alt testler ve tüm alt boyutlardan daha yüksek puan aldıkları görülmektedir (Düzen & Dinçer, 2021). EROT kesme puanlarına göre işitme kayıplı çocuklar işiten çocuklardan daha düşük puanlar almış olsalar bile iki grup da geliştirilmelidir (Erfidan, 2022). Okulların Resimli Çocuk Kitaplarını Değerlendirme Ölçeği’nden aldıkları puanlar sonunda uygulanan Kruskal-Wallis testi sonucunda en yüksekten en düşük puana göre sıralandığında özel eğitim anaokulları, bağımsız anaokulları ve MEB’e bağlı ilkököl bünyesindeki anasınıfları olmuştur (Ergin vd., 2023). Öğretmenlerin erken okuryazarlığı nasıl tanımladıkları, neden önemli olduğu ve ne tür etkinliklerle destekledikleri arasında temel bir örüntü gözlenmiştir (Ergül vd., 2014). Okul öncesinde kaynaştırmaya devam eden işitme kayıplı çocuğun dinlediğini anlama ve anlatmada zorlandığı görülmüştür. Dinleme becerilerine odaklanılmış, çocuğa nasıl dinleyeceğine yönelik farkındalık kazandırılmıştır (Gerek, 2018). Ebeveynlerin çocuklarıyla yeterli düzeyde etkileşimli kitap okuma faaliyeti yapmadıkları, sınırlı sayıda ebeveynin bu faaliyeti etkileşimli kitap okuma stratejilerine uygun yaptıkları gözlemlenmiştir (Göncü, 2023). Özgül Öğrenme Bozukluğu için risk grubunda olan konuşma bozukluğu grubundaki çocuklar ve ÖÖB riski olan ÖÖB kardeş grubundaki çocuklar EROT’un tüm alt testlerinde düşük performans göstermişlerdir. ÖÖB riski olan konuşma bozukluğu grubunda, ÖÖB kardeş grubuna göre harf bilgisi, fonolojik farkındalık, dinlediğini anlama alt testlerinde düşük performans göstermişlerdir. Konuşma bozukluğu grubunun EROT’un tüm alt testlerindeki duyarlılığı yüksektir. EROT’un fonolojik farkındalık alt testi bu grupta duyarlılığı ve özgüllüğü en yüksek alt test olarak kaydedilmiştir. ÖÖB kardeş grubu için dinlediğini anlama alt testi duyarlılığı en yüksek test olarak kaydedilmiştir (Gürel, 2018). Yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde 2017’de yapılan çalışmalarda artış gözlenmektedir. Kullanılan yöntemler incelendiğinde %47’sinin nitel, %43’ünün ise nicel araştırma yöntemleri olduğu görülmüştür. Nitel çalışmalarda en çok durum çalışması modeline rastlanmıştır. Çalışmaların örneklem gruplarında en çok işitme yetersizliği olan çocuklar ve aileleri görülmektedir. Araştırmalarda ele alınan konularda “okuryazarlık becerileri” öne çıkmaktadır (İlhan-İyi vd., 2020). Çalışmada yer alan çocukların sözcük bilgisi düzeyleri yeterli olsa da harf bilgisi alanında istenen başarı görülmemiştir. Çocuklar alıcı dilde harf bilgisinde, ifade edici dilde harf bilgisine göre daha iyi performans göstermiş olsalar da iki kategorideki harf bilgisinde sınırlı performans gösterdikleri görülmüştür. Çocukların uyak farkındalığı ile hece ayırma ve birleştirme alt alanlarında kesme puanları üzerinde performans gösterirken asıl ses farkındalık becerisi gerektiren alt alanlarda sınırlı performans gösterdikleri görülmüştür (Kargın vd., 2017). Ana babalık davranışlarının ev okuryazarlık düzeyine yüksek düzeyde katkısı olduğu saptanmıştır (Laçın & Doğan-Laçın, 2023). EVOD’un yapı geçerliğini belirlemek için birinci çalışma grubuna uygulanan faktör analizi sonucunda 27 madde ve 5 boyuttan oluşan bir yapıya ulaşılmıştır. Ulaşılan yapının farklı gruplarda doğrulanmasını belirlemek için ikinci çalışma grubuna doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Bu sonuçlara göre uyum indekslerinin olumlu olduğu bulunmuştur. Faktörlerin pozitif ilişkide olduğu tespit edilmiştir (Laçın & Doğan, 2022). Erken çocukluk döneminde çalışan öğretmenlerin erken okuryazarlık

bilgi düzeylerinin düşük olduğu, genç yaşta öğretmenlerin erken okuryazarlığa ilişkin bilgi düzeylerinin ileri yaşta olanlardan daha iyi olduğu gözlenmiştir (Laçın & Güldenoğlu, 2022). Koklear implant ve normal gelişimli grubun EROT testinde aldıkları puanlar istatistiksel olarak anlamlı bulunup Kİ'li grubun NG'li yaşlılarına göre düşük olduğu görülmüştür. Tek ve çift taraflı koklear implant kullanan çocukların puan ortalamalarına bakıldığında çift taraflı Kİ kullanan çocukların tek taraf Kİ kullanan çocuklara göre daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür (Sezgin, 2019). Okul öncesi dönem çocuklarında öğrenme güçlüğü riski erken belirtileri arttıkça erken okuryazarlık ve yürütücü işlev becerilerinde yaşanan güçlüklerin de arttığı görülmüştür (Şentürk-Gülhan & Burak, 2023). OSB'li ve GDB'li çocukların ev erken okuryazarlık ortamlarının tipik gelişim gösteren çocuklardan zayıf olduğu görülmüştür (Yıldırım, 2021).

Öneriler

Araştırmanın bulgularından yola çıkarak özel eğitimde erken okuryazarlığa yönelik güncel araştırmaların sınırlı sayıda olduğu ve bu sayının alanda daha fazla çalışma yapılmasına yönelik teşviklerle artacağına inanılmaktadır. Gelecek yıllarda yapılacak araştırmalarda farklı yaş gruplarına, özel gereksinimlerine ve eğitim ortamlarına odaklanan çalışmalar yürütülebilir. Kapsayıcı yaklaşımla farklı dil ve kültürlere sahip çocukların erken okuryazarlık becerilerini desteklemek için çalışmalar yapılabilir. Yapılan çalışmaların sadece nicel yöntemle değil, tek denekli araştırma yönteminde de uygulanması önerilmektedir, böylelikle tek denekli araştırmaların yer aldığı çalışmalarla da derleme yapılabilir. Öğretmenlerin, ailelerin ve diğer paydaşların bireylere erken okuryazarlık becerileri kazandırmak ve bu becerileri desteklemek için kullanabilecekleri etkili stratejilerin belirlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aarnoutse, C., van Leeuwe, J., & Verhoeven, L. (2005). Early literacy from a longitudinal perspective. *Educational Research and Evaluation, 11*(3), 253-275.
- Acar-Şengül, E. (2019). Erken dil müdahalesinde etkileşimli kitap okuma uygulamasının gelişimsel dil gecikmesi görülen çocuklar üzerindeki etkililiğinin incelenmesi.
- Adams, M. J. (1990). Beginning to read: Thinking and learning. *Psychological Review, 65*, 197-208.
- Akmeşe, P. P., & Küçük, D. S. (2022). İşitme kayıplı çocuklarda erken okuryazarlık becerileri. *Türk Odyoloji ve İşitme Araştırmaları Dergisi, 5*(1), 18-23.
- Akyol, H. (1997). Okuma ve Prensipleri. *Çağdaş Eğitim, (233)*, 26-28.
- Altınkaynak, Ş. Ö. (2019). Okul öncesi dönemde erken okuryazarlık becerilerinin gelişimi. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 3*(1), 37-49.
- Altun, T., & Gülben, A. (2009). Okul öncesinde özel gereksinim duyan çocukların eğitimindeki uygulamalar ve karşılaşılan sorunların öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 28*, 253-272.
- Atlar, H. (2022). *Ailelerin İşitme Kayıplı Çocuklarıyla Deneyimledikleri Erken Okuryazarlık Yaşantılarının Desteklenmesi: Eylem Araştırması* (Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey)).
- Atlar, H., Çavuşoğlu, T., & Gürgür, H. (2022). "İşitme Kayıplı Çocukların Erken Okuryazarlık Gelişimlerini Destekleyici Sınıf Ortamının Özellikleri". *İzmir Demokrasi Üniversitesi*

4. *Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi*. ed. Bedriye Tunçsiper. 68-77. İzmir: İzmir Demokrasi Üniversitesi. 2022.
- Atlar, H., & Uzuner, Y. (2018). Okul öncesi dönemdeki işitme kayıplı bir çocuğun gelişen okuryazarlık yaşantılarının incelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 54-89.
- Atlar, H., Uzuner, Y., & Çolaklıoğlu, O. (2022). "Erken Okuryazarlık Yaşantılarının Desteklenmesinde İşitme Kayıplı Çocuğu Olan Ailelerin Gereksinimlerinin İncelenmesi". *Seljuk 6th International Conference on Social Sciences*. ed. Gültekin Gürçay, Amaneth Manafidizaji. 383-397. Konya: UBAK Publications.
- Bamberger, R. (1990). Okuma alışkanlığını geliştirme. B. Çapar, (Çev.). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). Qualitative research. *Techniques and procedures for developing grounded theory*, 3.
- Casey, A., & Howe, K. (2002). Best practices in early literacy skills. *Best practices in school psychology IV*, 1, 721-735.
- Cavkaytar, A. (1999). Zihin engellilere özbakım ve ev içi becerilerinin öğretiminde bir aile eğitimi programının etkililiği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(03).
- Creswell, J. W. (2013). Steps in conducting a scholarly mixed methods study.
- Dennis, J. L., & Swinth, Y. (2001). Pencil grasp and children's handwriting legibility during different-length writing tasks. *The American Journal of Occupational Therapy*, 55(2), 175-183.
- Derin, D., & Yeşilyurt, M. (2023). Konuşma Sesi Bozukluğu Olan ve Olmayan Çocukların Fonolojik Farkındalık Becerilerinin ve Ev Erken Okuryazarlık Ortamlarının Karşılaştırılması. *Dil Konuşma ve Yutma Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 150-177.
- Dickinson, D. K., & McCabe, A. (2001). Bringing it all together: The multiple origins, skills and environmental supports of early literacy. *Learning Disabilities Research and Practice*, 16, 4, 186-202.
- Düzen, N., & Dinçer, F. Ç. (2021). Ana Dili Türkçe olan ve olmayan okul öncesi dönem çocuklarının Türkçe erken okuryazarlık becerilerinin değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(32), 573-600.
- Elliott, E. M., & Olliff, C. B. (2008). Developmentally appropriate emergent literacy activities for young children: Adapting the early literacy and learning model. *Early Childhood Education Journal*, 35, 551-556.
- Engel-Yeger, B., Nagauker-Yanuv, L., & Rosenblum, S. (2009). Handwriting performance, self-reports, and perceived self-efficacy among children with dysgraphia. *The American Journal of Occupational Therapy*, 63(2), 182-192.
- Erfidan, G. (2022). *Okulöncesi dönemdeki işitme kayıplı çocukların erken okuryazarlık becerilerinin işiten akranları ile karşılaştırmalı olarak incelenmesi* (Master's thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi).
- Ergin, E., Arslan Kılıçoğlu, E., & Ergin, B. (2023). Resimli erken çocukluk dönemi kitaplarının okul türü temelinde bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 52(237), 33-52.

- Ergül, C., Karaman, G., Akoğlu, G., Tufan, M., Dolunay Sarıca, A., & Bahap Kudret, Z. (2014). Okul öncesi öğretmenlerinin "erken okuryazarlık" kavramına ilişkin bilgi düzeyleri ve sınıf uygulamaları. *Ilkogretim Online*, 13(4).
- Ergül, C., Sarıca, A. D., & Akoğlu, G. (2016). Etkileşimli kitap okuma: Dil ve erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesinde etkili bir yöntem. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17(02), 193-206.
- Erim, A., & Kılıç, M. (2022). İletişim Bozuklukları Bağlamında Erken Okuryazarlık Becerileri Üzerine Genel Bir Bakış. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(2), 313-326.
- Gerek, A. (2018). *İşitme kayıplı bir çocuğun okulöncesi dönemde okumaya hazırlık becerilerinin paylaşılan okuma etkinliği ile desteklenme sürecinin incelenmesi* (Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey)).
- Göncü, F. M. (2023). *Etkileşimli Okuma Faaliyetinin, Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Veya Olmayan Okul Öncesi Çocuklarının İletişim Becerilerine Olan Etkisinde Ebeveyn Uygulama Ve Görüşlerinin Belirlenmesi* (Master's thesis, Kapadokya Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü).
- Graham, S., Harris, K. R., Bartlett, B. J., Popadopolou, E., & Santoro, J. (2016). Acceptability of adaptations for struggling writers: A national survey with primary-grade teachers. *Learning Disability Quarterly*, 39(1), 5-16.
- Gül, G. (2007). Okuryazarlık sürecinde aile katılımının rolü. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 8(01), 17-32.
- Gürel, Y. (2018). Konuşma bozukluğu olan/kardeşlerinde özgül öğrenme bozukluğu öyküsü olan okul öncesi çocukların sağlıklı kontrollerle erken okur-yazarlık test puanları açısından karşılaştırılması.
- Harris, K. R., & Graham, S. (2013). "An adjective is a word hanging down from a noun": Learning to write and students with learning disabilities. *Annals of dyslexia*, 63, 65-79.
- Heilman, A. W., Blair, T., & Rupley, W. (1990). Principles and practicing of teaching reading. *Ohio: Merrill Publishing*.
- Herdman, E. (2006). Derleme makale yazımında, konferans ve bildiri sunumu hazırlamada pratik bilgiler. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 3(1), 2-4.
- İlhan İyi, T., Aşkar, N., Öztürk, N., & Gönen, M. (2020). İşitme yetersizliği olan çocuklarda resimli çocuk kitaplarının kullanımı: Literatür taraması. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)*, 4(2), 45-66.
- Johnson, A. P. (2017). Okuma ve yazma öğretimi. *Ankara: Pegem Akademi*.
- Kargın, T., Güldenoğlu, B., & Ergül, C. (2017). Anasınıfı çocuklarının erken okuryazarlık beceri profili: Ankara örnekleme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18(01), 61-87.
- Kılıç, M., & Erim, A. (2022). İletişim Bozukluğu Olan Çocuklarda Erken Okuryazarlık Müdahalesi: Geleneksel Bir Derleme. *Türkiye Klinikleri J Health Sci*, 7(4), 1226-34.
- Laçın, E. (2019). Erken Çocukluk Özel Eğitiminde Erken Okuryazarlık ve Okulöncesi Öğretmenlerinin Uygulamaları Early Literacy and Preschool Teachers' Practices in Early Childhood Special Education.
- Laçın, E., & Doğan, B. G. (2023). Özel Gereksinimli ve Tipik Gelişim Gösteren Okulöncesi Dönem Çocukların Ev Okuryazarlık Ortamlarının Değerlendirilmesi Ölçeği: Geçerlik

- ve Güvenirlik Çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 912-956.
- Laçın, E., & Doğan Laçın, B. G. (2023). Özel Gereksinimli ve Tipik Gelişen Çocukların Ebeveynlerinin Ana Babalık Davranışlarının, Ev Okuryazarlığı Ortamlarına Etkisinin İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 78-90.
- Laçın, E., & Güldenoğlu, B. (2022). Sınıflarında özel gereksinimli çocuk olan okulöncesi öğretmenlerinin erken okuryazarlık bilgi düzeylerinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (55), 100-128.
- Magnifico, A. M. (2010). Writing for whom? Cognition, motivation, and a writer's audience. *Educational psychologist*, 45(3), 167-184.
- Moore, N. S. (2009). The effects of being a reader and of observing readers on fifth grade students argumentative writing. University of Delaware.
- Neuman, S. B., & Dickinson, D. K. (Eds.). (2003). Handbook of early literacy research.
- Sezgin, D. (2019). *Koklear implantlı okul öncesi çocuklarda erken okur yazarlık becerilerinin araştırılması* (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Spira, E. G., Bracken, S. S., & Fischel, E. J. (2005). Predicting improvement after first-grade reading difficulties: The effects of oral language, emergent literacy, and behavior skills. *Developmental Psychology*, 41, 225– 234.
- Sulzby, E., & Teale, W. (1991). Emergent literacy. *Handbook of reading research*, 2, 727-757.
- Uzuner, Y. (1997). Filizlenen okur-yazarlık. Okul Öncesi Dönemde Özel Eğitim Semineri, 16-17 Ekim, Ankara. Valdez-Menchaca, M. C., & Whitehurst, G. J. (1992). Accelerating language development through picture book.
- Şentürk Gülhan, N., & Burak, Y. (2023). Okul Öncesi Dönem Çocukların Öğrenme Güçlüğü Erken Belirtileri ile Erken Okuryazarlık ve Yürütücü İşlev Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 11(3), 707-729.
- Wach, E. (2013). *Learning about qualitative document analysis*.
- Whitehurst, G. J., & Lonigan, C. J. (1998). Child development and emergent literacy. *Child development*, 69(3), 848-872.
- Whitehurst, G. J., & Lonigan, C. J. (2001). Emergent literacy: Development from prereaders to readers. *Handbook of early literacy research*, 1, 11-29.
- Yıkılmış, A. (2005). *Etkileşime dayalı matematik öğretimi*. Kök Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, G. (2021). *Otizm spektrum bozukluğu, gelişimsel dil bozukluğu tanılı ve tipik gelişim gösteren çocukların ev erken okur-yazarlık ortamlarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Yıldız, M. (2013). Okuma motivasyonu akıcı okuma ve okuduğunu anlamamanın ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarındaki rolü. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(4).

Creative Commons licensing terms Authors will retain the copyright of their published articles agreeing that a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0) terms will be applied to their work. Under the terms of this license, no permission is required from the author(s) or publisher for members of the community to copy, distribute, transmit or adapt the article content, providing a proper, prominent and unambiguous attribution to the authors in a manner that makes clear that the materials are being reused under permission of a Creative Commons License. Views, opinions and conclusions expressed in this research article are views, opinions and conclusions of the author(s). Atlas Publication and Turkish Special Education Journal: International Research shall not be responsible or answerable for any loss, damage or liability caused in relation to/arising out of conflict of interests, copyright violations and inappropriate or inaccurate use of any kind content related or integrated on the research work. All the published works are meeting the Atlas Publishing requirements and can be freely accessed, shared, modified, distributed and used in educational, commercial and non- commercial purposes under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).